

Ткачова Ірина

канд. с-г. наук, с.н.с., пров. наук. співробітник
Інститут тваринництва НААН
Харків, Україна

ЦІЛЬОВІ ІНДИКАТОРИ СЕЛЕКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ

Станом на 01.09.2018 року в Україні зареєстровано 19 суб'єктів племінної справи з розведення коней української верхової породи, у тому числі 7 кінних заводів та 12 племінних репродукторів. Загальне поголів'я коней у суб'єктах племінної справи становить 1034 голів, у тому числі 48 жеребців-плідників, 433 племінних кобили та 442 голів ремонтного молодняку різного віку (табл. 1).

Таблиця 1. Кількісний склад коней української верхової породи на 01.09.2018 р.

Суб'єкт племінної справи	Усього, голів	В тому числі:		
		жеребці- плідни-ки	коби-ли	ремонтний молодняк
ТОВ «Харківський кінний завод»	173	10	74	89
Дніпропетровський кінний завод № 65*	56	1	30	25
Олександрійський кінний завод № 174*	52	1	38	13
Новоолександрівський кінний завод № 64*	39	2	30	7
Деркульський кінний завод № 63*	56	2	28	26
Лозівський кінний завод № 124*	44	3	30	11
<i>Усього в кінних заводах</i>	<i>420</i>	<i>19</i>	<i>230</i>	<i>171</i>
Південний племконцентр*	58	1	12	45
ФО-П Іксанова Т.С.	16	1	14	1
ФО-П Магера В.В.	33	4	11	18
<i>Усього у племінних репродукторах</i>	<i>107</i>	<i>6</i>	<i>37</i>	<i>45</i>
Інші власники	131	8	63	57
Всього по Україні:	658	33	330	273

Примітка: * - філії ДП «Конярство України»

В селекційній роботі з українською верховою породою, крім чистопорідних, задіяні жеребці-плідники і кобили чистокровної верхової та спортивних порід німецького кореня, допущені для племінного використання в українській верховій породі.

Зважаючи на досвід селекції попередніх періодів [1, 2], розроблено програму селекції української верхової породи до 2020 року [3] і встановлені наступні індикатори селекції:

✓ Призначення і напрям продуктивності - племінні коні переважно для чистопородного розведення, коні високого спортивного класу з універсальною спортивною роботоздатністю для класичних видів кінного спорту.

✓ Методи розведення – чистопородне за лініями, схрещування на рівні прилиття крові з вихідними та іншими спортивними породами, які за походженням, типом будови тіла, екстер'єром та робочою продуктивністю подібні до української верхової породи і спроможні поліпшити її селекційні ознаки. Умовна кровність помісних коней за вихідними породами не має перевищувати $\frac{3}{4}$, за іншими поліпшуючими породами відповідного типу – $\frac{1}{2}$;

✓ Племінне ядро має складати не менше 800 чистопорідних кобил.

✓ Кількість генеалогічних ліній – 7; кількість жеребців-плідників у лініях – не

менше 5, кобил – 30 голів.

✓ Показники промірів коней різних статевих-вікових груп, згідно зі стандартом породи (висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей, обхват п'ястка) коней:

- 2-річного віку: 160-158-178-20 см (жеребці), 157-155-177-20 см (кобили);

- 3-річного віку: 163-162-186-21 см (жеребці), 161-160-184-20,5 см (кобили);

- 4-річного віку і старше: 165-165-192-21 см (жеребці), 163-163-190-20,5 см (кобили).

✓ Класність молодняку при першому бонітуванні повинна складати: еліта – 85 %, 1 кл. – 15 % (жеребчики); еліта – 90 %, 1 кл. – 10 % (кобилки);

✓ Для відбору до відтворювального складу середній бал за спортивну роботоздатність 2-річного молодняку має складати не нижче: 8 балів (жеребці), 7 балів (кобили).

✓ Частка коней, що пройшли заводські і міжзаводські випробування спортивних якостей: для кінних заводів – 80 %; для племінних репродукторів – 70 %;

✓ Висота подолання перешкоди при випробуванні стрибкових якостей на свободі (без вершника): у віці 2 років – 130 см; у віці 3 років – 140 см; у віці 4 років і старше – 150 см.

Наведені індикатори селекції обґрунтовані результатами селекційної оцінки всього облікованого поголів'я української верхової породи.

За умов переважно чистопорідного розведення особливого значення набуває генеалогічна структура породи. Українська верхова порода розподіляється за 8 генеалогічними лініями. Жеребці-плідники (n=85) належать у більшості до ліній Хобота (22,4 %) та Безпечного (18,8 %), решта – до ліній: Фактотума (9,4%), Рауфбольда (9,4%), Гугенота (7,1%), Еола (7,1%), Хрусталя (4,7%) та Водопада (1,2%). Ще 11,8% жеребців-плідників одержані від схрещування кобил української верхової породи з жеребцями інших порід і, відповідно належать до ліній цих порід. Кобили племінного ядра належать до генеалогічних ліній: Рауфбольда (25,1%), Фактотума (22,0%), Безпечного (19,9%), Хобота (18,7%), Водопада (5,5%), Хрусталя (5,2%) та Гугенота (4,3%).

При розведенні української верхової породи за лініями враховують лінійну сполучуваність. Проведений моніторинг показав, що 10,9% молодняку української верхової породи одержують у внутрішньо лінійних сполученнях Безпечного, Фактотума і Хобота, а 89,1% - у численних кроссах ліній, переважно у сполученнях: Хобот×Безпечний (10,1%), Хобот×Фактотум (8,4%), Безпечний×Фактотум (7,8%), Безпечний×Водопад (5,6%), Безпечний×Хобот (5,6%). У перевірених сполученнях найбільшу кількість коней міжнародного спортивного рівня від отриманого молодняку виявлено у внутрішньолінійному сполученні Фактотума (42,9%) та у кроссах ліній: Хобот×Рауфбольд (25,0%), Фактотум×Безпечний (12,5%), Фактотум×Рауфбольд (12,5%), Хобот×Фактотум (12,0%), Хобот×Хрусталь (11,8%), Безпечний×Фактотум (10,8%).

Племінні кобили української верхової породи структуровані за 31 маточною родиною. Найбільша кількість кобил сучасного маточного складу нараховується у маточних родин 266 Аризони (n=31), 159 Теми (n=28), 318 Билинки (n=19), 85 Інфантерії (n=16), 86 Інфри І (n=15), 541 Хохлатки (n=14), Фаворитки (n=14). Результати оцінки маточних родин за кількістю потомків – переможців і призерів у класичних видах кінного спорту міжнародного і національного рівнів свідчать, що кращими за кількістю потомків вищого спортивного класу оцінені маточні родини 266 Аризони, 91 Кафедри, 159 Теми, 318 Билинки та 160 Тіни (частка переможців і призерів міжнародних і національних змагань 9,2 %, 8,6 %, 6,6 %, 5,9 % і 5,9 % відповідно). Найбільша кількість чемпіонів міжнародного і національного рівня одержано в родин 85 Інфантерії і 91

Кафедри (по 5 голів і 6,3 % у кожній). В родині 266 Аризони – 10,6 % чемпіонів національного рівня серед усіх досліджених родин. В родині 266 Аризони – 10,6 % чемпіонів національного рівня серед усіх досліджених родин.

За результатами оцінки селекційних ознак та аналізу родоводів виділених із маточних родин жеребців-плідників і коней міжнародного і національного спортивних класів за останні 20 років програмою селекції до 2025 року передбачені особливості роботи з маточними родинами і гніздами, обґрунтовані рекомендації з подальшого підвищення племінної роботи з маточними родинами в українській верховій породі.

Зважаючи на переважно чистопорідне розведення, в породі застосовується інбридинг у віддаленому та помірному ступенях. Встановлено, що 75,0% жеребців плідників та 81,7% племінних кобил одержані із застосуванням інбридингу. Найбільше жеребців – чемпіонів змагань національного рівня і призерів змагань міжнародного рівня одержано у моделі підбору з інбридингом на одного предка: Безпечний III-III; Безпечний VI,IV-IV; Безпечний V,IV-II; Безпечний V,IV-IV; Гугенот V-IV; Пластик V-III; Рауфбольд III-III. З усіх аутбредних жеребців одержано 21,4 % переможців змагань національного рівня. Найбільший відсоток елітного потомства отримують від кобил, що мають комплексний інбридинг на двох і більше предків.

За результатами комплексної оцінки жеребців, що використовувались у селекційному процесі у період 2005-2015 років, до відтворення коней української верхової породи було дібрано 35,7% жеребців-плідників інших верхових порід – тракененської, вестфальської, чистокровної верхової, гановерської, ольденбурзької, голштинської, бельгійської та голандської теплокровних, арабської та ахалтекинської. Серед помісних потомків першого покоління найбільшу кількість спортивних коней одержано від жеребців тракененської, чистокровної верхової, гановерської та вестфальської порід. Встановлено, що найбільша частка переможців змагань національного рівня – серед помісних за тракененською породою коней (61,2 %). Частка переможців змагань міжнародного рівня найбільша серед коней, одержаних від жеребців чистокровної верхової породи (14,7 %).

Таким чином, виявлено найбільш ефективні селекційні індикатори для удосконалення типових, екстер'єрних та спортивних характеристик коней української верхової породи із використанням комплексного інбридингу віддалених ступенів на родоначальників ліній. Також експериментально доведено позитивний ефект схрещування української верхової породи на рівні прилиття крові кращих представників вихідних та інших спортивних порід для підвищення гетерозиготності популяції української верхової породи та стрибкових якостей коней.

Список використаних джерел

1. Українська верхова порода: монографія / Д. А. Волков, І. В. Ткачова та ін.; ред. І.В. Ткачової. Інститут тваринництва НААН. Харків, 2015. 218 с.
2. Програма селекції коней української верхової породи на 2003-2010 роки / Ю.Ф. Мельник та ін. Київ : Аграрна наука, 2003. 96 с.
3. Програма селекції коней української верхової породи до 2020 року; за ред. Н.В. Кудрявської, І.В.Ткачової. Харків : Інститут тваринництва НААН, 2014. 69 с.

